ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

דתניא ר"ע אומר יכול אף תם שחבל באדם

ישלם מן העלייה תלמוד לומר ייעשה לו

מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה האונם

והמפתה והמוציא שם רע דממונא הוא ליתני

מה נפשך אי נזק תנא ליה אי צער תנא ליה

אי בשת תנא ליה אי פגם היינו נזק מה אית

לך למימר קנסא בקנסא לא קמיירי המשמא

והמדמע והמנסך דממונא הוא ליתני מה

נפשך אי יהיזק שאינו ניכר שמיה היזק הא

תנא ליה נזק אי החיזק שאינו ניכר ילא שמיה

היזק הוה ליה קנסא ובקנסא לא קמיירי לימא

קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה

היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק תנא

היזקא דמינכרא ותנא היזקא דלא מינכרא

בשלמא לתנא דידן תנא מניינא ילמעומי

דר' אושעיא ור' אושעיא תנא מניינא למעומי

דרבי חייא אלא מניינא דרבי חייא למעומי

מאי "למעומי מוסר ומפגל וליתני בשלמא

מפגל בקדשים לא קמיירי אלא מוסר מאי

מעמא לא תני שאני מוסר דדיבורא ובדיבורא

לא קמיירי והא מוציא שם רע דדיבורא הוא

וקתני דיבורא דאית ביה מעשה הוא והא

עדים זוממין דיבורא דלית ביה מעשה הוא

וקתני התם אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא

קרייה מעשה דכתיב יועשיתם לו כאשר זמם

לעשות לאחיו בשלמא לתנא דידן תנא אבות

מכלל דאיכא תולדות אלא לרבי חייא ורבי

אושעיא אבות מכלל דאיכא תולדות

תולדותיהן מאי ניהו אמר רבי אבהו כולן

כאבות לשלם ממימב מאי מעמא אתיא תחת

נתינה ישלם כסף: לא הרי השור כהרי

המבעה: מאי קאמר אמר רב זביד משמיה

דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי

אידך מיניה הדר אמר חדא מחדא לא אתיא:

ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים: מאי קאמר

אמר רב משרשיא משמיה דרבא הכי קאמר

לה א מיי׳ פרק ח סמג עשין קי טור ח"מ ס" לח: לו ב מי" פ"ו מהלכות מובל ומזיה הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ ס" שפה סעיף א:

תורה אור השלם ו. או בן יגח או בת יגח במשפט הזה יעשה לו: שמות כא לא

שנווו כאי א 2. וַעֲשִּׁיתֶם לוֹ בַּאֲשֶׁר זָמֵם לַעֲשוֹת לְאָחִיוּ וּבְעַרָתָּ דָּרָע מִקּרְבֶּךִּ:

מוסף רש"י

אין משלמין על פי עצמן. אם החמו בב"ד ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו ובאו בב"ד אחר יהודו שהחמו בב"ד פלוני מרוח בי). משלם במותר נזק שלם. אם חבל גם האדם בשור ושמו ב"ד חבלה שבחדם יותר על חבלה שבשור, בעל השור משלם אותו מותר מק שלם (ערכין יד:). ומפגל. כהן שפגל בקרבנו של ישראל, דשחיט לאוכלו חוץ לזמנו דחייב. אינו משלם ממיטב. דהאי היא משנט ממיטב, דהאי היאקא דיבורא בעלמא הוא והיאק שאינו ניכל נינהו (רדיחוח ר:).

רבינו חננאל (המשר) מצאנו בפירוש בשן ורגל . דכתי' ובער בשדה אחר שלם. וגמרינן מינה דכל מקום דכתי׳ תשלומיז הוא ישלם שור תחת השור. בבור כתי׳ בעל הבור ישלם. **במבעה** כתי' מכה בהמה ישלמנה. בהבער כתיב שלם ישלם המבעיר. בשומרים כתי׳ ישלם שנים לרעהו. **ובשומר שכר** כתי׳ ישלם לבעליו. ובשואל כתי' שלם ישלם. **שכיר** או כשומר חנם או כשומר או שכר. גנב חיים שנים ישלם. **תשלומי ד׳ וה׳** כתי׳ חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. בגזלן כתי . אותו בראשו. ולמד עוד מי שאינו כתוב בו לשוז תשלומין בתחת תחת. כת בנזקי שור שלם ישלם שור . תחת השור. מה תשלומי שור כתי׳ ביה תחת והוא ממיטב, אף כל היכא דכתי׳ תחת ממיטב הוא. וילפי תחת עין, והעדים זוממים בכלל. צער. חבורה תחת שנ׳ ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענתה. ותוב ילפי אחריני מז האונס וכסף ומשלם ממיטב, אף כל היכא דכתי׳ נתינה או כסף ישלם ממיטב. ויליף מינה המפתה דכת' כסף ישקל. ומוציא שם רע כסף. **ריפוי ושבת** כתי' בהו נתינה שנאמר רק שכתו יתן ורפא ירפא. המטמא והמדמע והמנסך מים לע"ז. והמסור והמפגל

דלפעמים איכא נזק שלם וי"ל דכיון דאין משלם אלא מגופו אי אפשר למיתני גבי אבות דאמרינן לקמן כולם כאבות הן לשלם ממיטב: האונם והמפתה והמוציא ש"ר דממונא הוא. מוליא

מיחייב בשוגג: דאי שמיה היוק. ואע"ג דחוקיה דאמר שמיה היוק איתותב בהניוקין (גיטין דף נג:) מ"מ ניחא ליה לאוקומי ברייתא דרבי חיים אביו אליביה: וקתני היוק דלא מינברא. והא דקתני שלשה גווני לפי שהם שנויין בפ' הניזקין (שם נב:) כדקתני שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דקתני גווני טובא: תני מניינא למעומי. האי למעוטי לאו משום דלית ליה דרבי

חייא אלא כלומר למעוטי דלא איירי אפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי ביה מעשה. דבכתובות בפ' נערה (דף מו.) א"ר אליעזר בן יעקב לא לאמרו דברים הללו אלא כשבעל ור׳ הוי ידעי דמשלמי ממיטב:

תחת נתינה כו'. בספרי מפיק ולא תחום עיניך (דברים כה) ויליף מעדים זוממין דכתיב לא תחום עיניך ושם יטו וא"ל שהוא גזירה שוה גמורה מדלא האמר אתיא תחת נתינת עיניך

ועדים זוממים פרש"י דכתיב בהו נפש בנפש ול"ל דאפילו אם העידו על שור תם שהזיק או העידו פלוני חייב לפלוני מנה דדינו בזיבורית דמשלמי במיטב דאם רצו לחייב

לכתוב

אחרים ממיטב לא לריך קרא דמכאשר זמם נפקא דיתחייבו ממיטב: הרי שבש"ס קמתמה מאי קאמר:

לכתוב

עדים זוממין דממונה הוא. דכל המשלם יותר על מה שהזיק כגון כפל הצא תברא ר"ע לגויזיה. אין לפרש דחזר בו מדקתני שמשלם מגופו ותשלומי ארבעה וחמשה קרי קנס כדלקמן בהך פירקין (ד' טו:) וכגון כל דבר קלוב האמור בתורה כגון חמשים של אונס ומפתה ומאה

פלוני פטורין אלמא קנסא הוא ומודה בקנס פטור: אי ר"ע ליתני תרי גווני שור. דהא לר"ע יש חילוק בין תשלומין של שור דאזיק שור דלא משלם אלא חלי נזק לתשלומי שור דאזיק אדם דתנן לקמן בפ׳ המניח את הכד (דף לג.) ר"ע אומר כו': במותר. אם חבל אדם בשור תם ותם באדם ושמו ב"ד חבלה שחבל שור באדם יותר מחבלה שחבל האדם בשור משלם בעל השור אותו עודף: לגויזיה. לכח אגרופו כדאמר בסנהדרין בפ"ק (דף ו.) אדייה לגזיזה וקם: יכול ישלם מם שחבל באדם מן העלייה מ"ל כו'. ואשתכת דלא משלם מק שלם אלא כמו שהשור שוה: אונם ומפחה דממונא הוא. שחמשים כסף לבד הוי קנס אבל יש בו פגם ששוה עכשיו פחות מדמעיקרא כדאמר בכתובות (דף מ.) ובושת דממונא הוא: ה"ג מה נפשך. משום מאי איצטריך ליה למיתני אי משום לער תנא ליה: מדמע. מערב תרומה עם חולין של חבירו דהשתא מזבין להו בזול לפי שאין יכול לאוכלה אלא כהן: מנסך. שניסך יין חבירו לע"ז ואסרו בהנאה הואיל ועביד ביה מעשה בגופיה דיין: שחינו ניכר. כגון הכא דאין הנוק ניכר בתוך הפירות דלא חסר להו: לימא קסבר רבי חייא לא שמיה היוק. ומשום דקנם הוא תני דלא הוי בכלל אבות דרבי אושעיא: אלא מניינא דרבי חייה למעוטי מהי. דלה מחשיב בהדייהו: מוסר. מלשין שמוסר ממון חבירו לעובד כוכבים: ומפגל. ח כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת או לשום שלמים דאין הקרבן עולה לחובת בעליו ולריך אחר: **וליפני ליה**. ר׳ חיים החי מוסר: מוליה שם רע דיבורא דאים כיה מעשה. בעילה: מכלל דאיכא חולדות. כדפרשינן לעיל לכל חד וחד נגיפה ונשיכה לקרן נתחככה להנאתה תולדה דשן

וכן לכולן: סחת נתינה כו'. דבכולהו כתיב או תחת וגמרינן תחת תחת משור מועד דכתיב ביה שור תחת השורש מה התם ממיטב דגמר משן ורגל דכתיב ביה מיטב שדהוי אף כאן מיטב שאם בא לשלם קרקע לניזק בשביל הזיקו מגביהו מן העידית או נתינה וגמר נתינה

נתינה משור שנגח את העבד דכתיב ביה יתן לאדוניוי או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב בהן מיטב כרמו ישלם או כסף וגמרי מבור דכתיב ביה כסף ישיב לבעליו נשמוח כאן וארבע אבות גמירי כולהו משן ורגל. בשומר חנם כחיב אשר ירשיעון אלהים ישלם נשם כב: בשואל כחיב בעליו אין עמו שלם ישלם (שם) בנושא שכר כתיב אם גנוב יגנב מעמו ישלם (שם) שוכר אינו כתוב בתורה אבל דינו כנושא שכר. בנוק דחובל בחבירו כתיב נתינה כן ינתן בום והיינו ממון הניתן מיד ליד כדדרשינן בהחובל (לחמן דף פד.). בצער כתיב פצע תחת פצעי ודרשינן ליה לקמן בהחובל (דף פה.) פלע תחת פלע ליתן לער במקום נזק. בריפוי ושבת כתיב נחינה שבתו יתן ורפאש. שובשבת כתיב תחת גבי אונס ומפתה דכתיב תחת אשר עינה [דגרים כב] ודרשינן בכתובות בפרק אלו נערות (דף מ:) חמשים כסף תחת העינוי מכלל דאיכא בושת ופגם. לישנא אחרינא הואיל וכחיב בחובל בחבירו תחת דכתיב תחת פלע כולהו חמשה דברים דידיה מהתם גמרינן. בתשלומי כפל כחיב ישלם שנים [שמות כב] ובתשלומי ארבעה וחמשה כחיב חמשה בקר ישלם תחת וגו'ם וקרן דגנב בכלל כפל הוא ובגזל כחיב נחינה ונתן לאשר אשם לו (במדבר ה). בעדים זוממין כתיב בהו נפש בנפש (דברים יט) וכמאן דכתיב חחת דמי. באונם ומוליא שם רע כתיב כסף ונתן לאבי הנערה חמשים כסף (שם כב) היינו אונס מפתה כסף ישקול כמוהר הבחולות (שמות כב) במוליא שם רע וענשו אותו מאה כסף (דברים כב). מטמא ומדמע ומנסך בכלל נזק הן לי ובנזק כתיב ביה תחת: מאי קאמר. למה לי למיחני כלל: וחיסי אידך מינה. במה מלינו בשור שהוא מזיק וחייב אף המבעה שהוא מזיק יהא חייב: לא אחיא. כדמפרש לעיל רב לטעמיה ושמואל לטעמיה:

א) מכות ג., ב) לחמו לג. מב: ערכין יד:, ג) לקמן מב:, ד) [גיטין נג.], ד) [עם מד: נג. נג: מועד קטן יג. בכורות לה.], ו) וכריתות ב:ן, ז) ועיין לה כר"ע. דאמר במס׳ מכות בפ"ק (ד' ג.) עדים זוממין אין משלמים על עדים זוממין דממונא הוא ליתני סבר לה פי עלמן כגון אם הוזמו בב"ד זה יהושע במסכת ב"ק מ"ש בזה, ט) [שמות כה], י) [שם כב], כ) [שם כה], () [שם כר"ע ידאמר אין משלמין על פי עצמן אי ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין סבר ליה כר"ע • ליתני תרי גווני שור ליתני ולתובען והלכו למקום אחר והודו שם cz], a) [uqch cr], cc], cc], d) [uqch cr], d) [uqch cr], a) [uqo], d) [uqo], d) [ucana ch], cc] [ucana, d) [ucana, d) [uo], d) שור דאזיק שור וליתני שור דאזיק אדם ידתנן בב"ד ואמרו הוזמנו בבית דינו של ר"ע אומר אך תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם יהא תבריה ר"ע לגויזיה

> גליון הש"ם גם' ליתני תרי גווני שור. עי' לקמן דף ז ע"ל תוס' ד"ה ור"ע:

וכס״ם. ונכשת, פי נשסן, ל) גי' ר״מ ובנזק כתיב ישלם דכתיב מכה בהמה ישלמנה, ק) הספר חסר ול״ל

יאשתכת דלה משלם מק

שלם אלא כמו שהשור שוה

דאף ע"ג וכו'. ר"מ.

הנהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ומפגל וכו׳ מטאת לשום שלמים. עי׳ מנחות דף מט ע"א בלשון נתחות דף מס ע מ כנסון רש"י שם בד"ה ומחשב בהו לשום שלמים וכו' ובתוספות שם ד"ה וקמחשב בה ועי פני יהושע ושיטה מקובלת :ודו״ק

רבינו חננאל

דברי ר' עקיבה דאמר בעדים זוממיז איז משלמיז על פי עצמן מפורש בתחלת פי כיצד העדים נעשין זוממין. ת״ר ד׳ דברים נאמרו בעדים דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בני גרושה ובני חלוצה ואין גולין לערי המקלט ואי משלמין כופר ואין נמכרין בעבד עברי. משום ר' עקיבה אמרו אף אין משלמין על פי עצמן. פי׳ תבריה ר' עקיבה לגזיזיה, שיבר כלי זיינו שלוחם בהן. כלומר א) חזר בו, רתניא ר' עקיבה אומר יכול ישלם מן העלייה כר', זה בפ׳ המניח את הכד. פי׳ מסור המוסר את חבירו לגוים ונענש. או מסר ממון חבירו לגוים, אם יש עדים חייב לשלם. אם יש פרים חדיב כשכם. ודין מן הטוען טענת מסור ואין לו ראייה אני עתיד . לפרשו במקומו בפ׳ הכונס צאן לדיר. אשכחן הני אבות נזיקין כ"ו בהדי מסור ומפגל. ואית בהו ממונא וקנסא. והזק בידים והזיקא דאתי ממילא. ואית בהו ממונא דאתי לידיה לידיה באיסורא. ואית בהו נמי היזק ניכר והיזק שאינו ניכר. ואית בהו דיבור שיש בו מעשה, המוציא שם רע. ודיבור שאין בו מעשה עדים זוממין. ודיבור שאין בו מעשה. מסור. והני בחצי נזק צרורות דהילכת׳ העלייה. וכולן מועדין הן מתחילתן בר מן הקרן. ושן ורגל ברשות הרבים ב). אמר ר' אבדו כולן כאבות הן לשלם ממיטב. מאי טעמא, אמר אביי אתייא תחת נתינה ישלם כסף. פי' כיון דקיימ' לן היוק שאינו נכר שמיה הוק ושייכי כולהו בכלל נוק. פיס' לא השור כהרי המבעה כו'. אמר

דבפ׳ המניח (לקמן דף לג.) תני בהדיא ר"ע אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול ישלם מן העלייה כו' ולפ"ה נמי קשה של מוליא שם רע כולהו הוי קנסא אבל מידי אחרינא ממונא: סבר דפי׳ שאע"ג דוימנין ליכא נוק שלם כגון שהשור אין שוה כדי היחקו מכל מקום ליתני תרי גווני שור כיון

שם רע לית ביה ממונא כלל אלא מאה כסף אלא אגב אחריני נקטיה: המממא והמדמע. המ"ל דלה תנא להו משום דלא

בהו: למעומי מוסר בו'. המ"ל למעומי כופר ושלשים של עבד והא דלא קתני להו משום דבקטלא לא מיירי ומוסר ומפגל מחייב משום קנם בהגחל בתרא (לקמן דף קית): דיבורא יהודה אית ליה התם עד שישכור עדים: בולם באבות לשלם ממימב. ואע"ג דתולדות דאבות דמתניתין משלמין נמי ממיטב מ"מ הני אי לאו דקרינא להו אבות לא

בושת מוקלותה את כפה

כאר קאמר. משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא

א) עיר תום' ד"ה הא תבריא. ב) עי' ברא"ש ריש מכליתיו מ"ש על הרי"ף בזה.